

Ролята на лесозащитните станции в опазването на българските гори

**Д-р инж. Петя Матева –
главен експерт в Изпълнителната агенция по горите**

Променящите се климатични условия, както и човешките дейности, свързани с транспорта, търговията и туризма, поставят българските гори пред редица фитосанитарни предизвикателства. Сред тях са засушаването, увеличеното разпространение на местни и инвазивни видове насекоми и появата на различни патогени. Адаптирането на горско-дървесната растителност към тези промени е продължителен процес. Ето защо е необходимо своевременното прилагане на подходящи лесовъдски, агротехнически и биологични мерки. Чрез тях се подпомага устойчивото управление на горите и се създават условия за ограничаване и предотвратяване появата и разпространението на болести и вредители. Изпълнението на тези дейности е задължение на всички собственици и стопани на горски територии. Те следва регулярно да извършват обследвания и мониторинг за установяване на увреждания, причинени от биотични и абиотични фактори, както и да прилагат необходимите лесозащитни мероприятия, предписани от специализираните структури на Изпълнителната агенция по горите - Лесозащитните станции.

Създадени през 1960 г. като мост между науката и практиката, лесозащитните станции имат задачи да извършват проучване и анализиране на здравословните проблеми в горите, както и да разработват мероприятия за оздравяването на горите. Фитосанитарните проблеми във всяка станция са обусловени от голямото разнообразие на растителни, климатични и географски условия в страната. Районът им на дейност, определен при създаването им, остава непроменен и до момента. Лесозащитна станция - гр.София се занимава със специфичните фитосанитарни проблеми на горите в част от Северна и Югозападна България, Лесозащитна станция - гр. Варна включва североизточната и източната част на страната, а Лесозащитна станция - гр. Пловдив - в средната част на Южна България (фиг.1).

Към момента трите лесозащитни станции са специализирани териториални звена към Изпълнителната агенция по горите. Те имат компетенции в областта на защитата на горските територии от болести, вредители и други повреди и подпомагат лесовъдите в създаването и отглеждането на здрави, устойчиви и високопродуктивни гори. Дейността и функциите им са разписани в Наредба № 9/2019 г. за

защита на горските територии от болести, вредители и други повреди към Закона за горите. Експертите в станциите проследяват динамиката в изменението на популационната плътност на насекомните вредители и развитието на гъбните заболявания чрез наблюдения в над 300 стационарни обекти, като някои от тях се наблюдават повече от 45 години.

В лабораториите на трите станции се извършват анализи за определяне на количествените и качествените показатели на насекомните вредители и очаквания процент на обезлистване, проследява се развитието и здравословно състояние на вредителите, наличие на паразитоиди и ентомопатогенни микроорганизми по тях, както и диагностицирането на фитопатогени. Изготвянето на прогнози за лесозащитни мероприятия е съобразено с биологичните особености и закономерностите в популационната динамика на стопански значимите насекоми и екологичните особености на фитопатогените в горите.

В ежедневната си работа лесозащитните станции поддържат тясно сътрудничество с експертите от Изпълнителната агенция по горите и Регионалните дирекции по горите, с ученията от научните институти към БАН, с лесовъдите от държавните предприятия и техните териториални поделения и др.

Безценни са проучванията на научните институти върху биологията и екологията на настоящи и нововъзникващи биотични фактори в горите, използването на ентомопатогени в контрола на някои насекомни видове и разработените методически ръководства за лесовъди и експерти в лесозащитните станции.

Ефективната защита на горите от болести и вредители е тясно свързана с познанията по горска ентомология и горска фитопатология, които се преподават на студентите от специалността „Горско стопанство“ в Лесотехническия университет. Важна роля за поддържането и актуализирането на тези знания имат и ежегодните инструктажи, провеждани от лесозащитните станции. Чрез тях лесовъдите опресняват подготовката си и се запозна-

Фиг. 1. Районите на Лесозащитните станции в София, Пловдив и Варна

ват с нововъзникващи фитосанитарни проблеми, свързани с променящите се климатични условия.

Важна роля имат Държавните предприятия и държавните горски и ловни стопанства, които освен че като стопани на държавните гори предоставят информация за текущото фитосанитарно състояние, съдействат и за подготовката и издаването на образователни материала-

ли, информационни брошури и сборници от съвещания по актуални лесозащитни проблеми.

Периодично станциите организират и участват в срещи за запознаване на обществото с текущи въпроси и проблеми като боровата процесионка, съхненето на иглолистните култури, влошаването на състоянието на полезащитните горски пояси и други. Те успешно популяризират дейността, знанията и уменията си сред подрастващото поколение с методите на горската педагогика, а от 2023 г. и на Международното изложение „Природа, лов и риболов“.

В резултат от организираната лесозащита през последните 66 г., съвместната работа с учени и лесовъди, както и от изпълненията на предписанията от станциите лесозащитни мероприятия, в годишните лесопатологични прогнози се предвиждат значително по-малко площи с необходими лесозащитни мероприятия. Утвърдените лесопатологични прогнози от 2006 г. насам са публикувани на интернет страницата на Изпълнителната агенция по горите <https://www.iag.bg>, секция „Документи“.

Освен ежегодния материал за здравословното състояние на горите в страната ни експертите по лесозащита от ИАГ и ЛЗС публикуват периодични резултати от дейността си в списание „Гора“. В последните 5 години са съставени множество материали за възникнали здравословни проблеми в горите на България, като борова процесионка, ръждива борова листна оса, фитосанитарно състояние на иглолистните гори и фитопатогенни гъби по иглиците на белия и черния бор, гъботворка и регулацията числеността ѝ ентомопатоген *Entomophaga maimaiga*, дъбова коритуха, буков скокльо, фитосанитарно състояние на буковите гори, некротични заболявания по кората на тополите, мерки за справяне с влошеното здравословно състояние на полезащитните горски пояси в Добруджа и др.

За улеснение на лесовъдите на терен, Изпълнителната агенция по горите създаде и поддържа „Лесоза-

щитен календар“ на електронната си страница (<http://calendar.iag.bg>). Информацията в него е базирана на Ръководствата за защита на горите, разписани от Института за гората и Лесотехническият университет и се допълва периодично въз основа на актуални научни разработки. Календарът е ориентир за лесовъдите при диагностициране на вредителите, болестите и другите повреди в горите.

Голямото разнообразие във физикогеографско, биологично и климатично отношение обуславят различни фитосанитарни президвикателства в страната ни. Наред с навремени и отговорно проведени лесовъдски дейности, стопанисването на здрави и устойчиви гори изисква при промяна във фитосанитарното състояние на растителността и масова поява на насекоми да се сигнализира на експертите в лесозащитните станции. Тази възможност е предоставена и на нелесовъдите в страната, като всеки гражданин има възможност лесно да провери регистрираните увреждания в горските територии в публичен онлайн регистър на сайта на ИАГ. Освен данни от целогодишните наблюдения и обследвания извършени от лесовъдите, информацията в регистъра насочват към горското или ловно стопанство, на чиято територия се намира увредената гора, отговорните контролни органи и предприетите лесозащитни мерки.

Експертите напомнят, че при проблеми в урбанизираните територии (паркове, градини, населени места), сигналите следва да се подават към общинската или районна власт.

Важно е да се има предвид, че компетентността на лесозащитните станции обхваща горските територии. При установяване на проблеми с дървесна и храстова растителност в урбанизираните територии – паркове, градини и населени места – сигналите следва да се подават към съответната общинска или районна администрация.

